

ska (armada), na katero je desetletni absolutizem trošil, kar koli je bilo mogoče, po treh hudih bitkah morala zoperniku se ukloniti ter bežati med štiri znane trdnjave, zato je vsak mislil, da mora biti konec absolutizmu in — germanizaciji; tudi se je bilo nadjati, da bo Avstrija opustila osebno politiko na Laškem, ter bolj se oziraje na same svoje dežele celiti začela hude rane, ki so nam globoko vsekane bile po absolutizmu, germanizaciji in po krivi zunanji politiki. Laški boj je 1859. leta v rokah Napoleonovih bil enako sredstvo, kakor 1805. in 1806. leta v rokah prvega Napoleona, ko je iz nekih nemških deželá skoval „rensko zvezo“, da Avstrijo prisili, misliti le na domače svoje zemlje. In res so 1859. leta poredoma mnogi knezovi iz Laškega morali pobegniti, in ni jim več bilo vrtniti se ondi nazaj.

(Dalje prihodnjič.)

Glasi v državnopravnih rečeh. Historično pravo in narodna ideja.

Spisal L. S.

„Prosta je pot, ki z ozirom na postavne pravice pelje do porazumljenja vseh narodov Mojih.“

Cesarski manifest od 20. sept. 1865.

Po strašnih državnih zgodbah z velikanskimi nasledki, katerih vrsta se še ne da pregledati, nastopa spet z vso silo na dnevni red notranja organizacija avstrijske države. Nepobitna, menim, je resnica, da mora nova notranja uredba avstrijska taka biti, da bo zadovaljala pravičnim zahtevam vseh avstrijskih narodov, Nemcev kot Slovanov, Madjarjev kot Rumunov, a ne samo nekterih. Iznova nastaja za nas Slovane važno vprašanje: kterege načela se bomo pri tem držali? Ali narodne ideje, ali historičnega prava? Moja misel bi bila: Primimo se narodne ideje! —

Historično pravo je bilo morebiti takrat na pravem mestu, ko se je vlada še trdno držala svojih starodavnih tradicij; ko so na zunaj vladale pogodbe leta 1815., na znotraj pa germanizacija; — takrat, ko se o narodnosti niti črhiti ni smelo. Takrat je res kazalo, uteči se k historičnemu pravu, ker je to edino še nekaj upanja imelo, da se ga bo vlada že iz ljubezen do starodavnih tradicij vsaj kolikor toliko držala.

Dan današnji je to drugače. Narodna ideja je zavladovala po svetu. Topovi so pri Solferini in Sadovi razdjali historične ideje, premenili stare historične meje. Kaj naj v tacih okolišinah bode vodilo nam Slovanom avstrijskim? Jaz trdim, da je med vsemi avstrijskimi narodi historično pravo nam Slovanom naj mènj milo, da ugaja mnogo bolj Madjarom in Nemcem, nego nam. Historično pravo je dobri polovici avstrijskih Slovanov historično krivo. Historija je najmilejša tistemu, ki je v faktučni posesti; zakaj tudi ta je nekako historično opravičena; pa preočitno vidimo, da Nemci in Madjari po istem historičnem pravu zahtevajo gospodstvo nad Slovani. Drže se svojega „Beati posidentes“ — in historično pravo tolmačijo, kakor njim boljše služi. Ali ni nespametno za dvoúmen naslov tega prava dajati jasno idejo narodno?

Mi, prijemši se historičnega stala le blodimo (motimo) sebe in vlado. Povse ga sprejeti ne moremo, ako nočemo samih sebe uničiti. A s tem, da nočemo clega, podkopujemo sami svojo podstavo. Jaz historičnemu principu pripisujem krivico, da Slovani nimamo skupnega programa, pa mislim, da ga niti ne dobimo dokler se bomo na historijo ozirali. Njemu pripisujem jaz tudi strašno različnost v mislih na zadnjem zboru trojedne kraljevine. Kako je mogoče slovansko narodnost spraviti z madjarskim historičnim pravom? Kako n. pr., Reko vteloviti trojedni kraljevini in vendar se historičnega prava držati?

Mi blodimo pa tudi vlado, ker ji kličemo starodavne spomine nazaj, in prečimo, da obilnega števila svojih državljanov ne more zadovoljiti. Jeli mogoče, da bi Slovake, Rusine, Srbe, Rumune, Slovence po historičnem pravu umirila?

In kaj smo neki po tem potu dozdej dosegli? Madjari, katerim smo pripoznali historične pravice, so si iz njih napravili trdnjavo, v kateri vrše brez obzira na druge narodnosti, svojo izključljivo narodno politiko. Čehi so historični pravici za ljubo prepustili Slovake, Rusine in Slovence same sebi. Ali so Nemci ali Madjari zato pripoznali pravo česke korune? Ne malo! Doklej se bomo še dajali prevarjati?

Vse se giblje in suče po celi Evropi po načelih narodnostnih, a mi Slovani bi zaostajali? — Mi hočemo živeti, razvijati se in napredovati: to je naše historično pravo, naše pravo od veka. Hvalimo Boga, da je enkrat napočila doba narodnosti, nam Slovanom gotovo najmilejša. Ne bodimo proti njej nazadnjaki; ne glušimo se ji, da ne otide memo brez naše koristi.

Ali porečete: vlada še ne pripoznava narodne ideje. Morebiti da ne. Ali to je spet gotovo, da ne moremo vselej čakati, dokler bi se vlada s to ali ono idejo do dobrega sprijaznila; saj tudi mi imamo na postavni poti pravico vladi pot pokazati, ne samo ona nam; saj vidi, da dandanašnji po historičnem principu svojih narodov ne more zadovoljiti. Ali je verjeti, da se, n. pr., Nemci na Pemskem, ali Slovani na Ogorskem ali v Galiciji dadó majorizirati brez nevarnosti tujega vmešavanja?

Jedini narodni princip je vsem narodom enako pravičen, on edin more vse zadovoljiti, in tako postati trdno stalo ednakosti, svobodi in bratinstvu med njimi.

Nekteri se bojé, da bi cela kodrcija nastopila, ako bi se hotela država po narodnosti organizirati; ali naj se pomisli, da se nobeno načelo, ni historično ni narodno, ne da izvršiti do zadnje pike, zakaj vsaka reč gnana „ad extremum“, vodi „ad absurdum“; pa to mora vendar vsak pritrčiti, da po narodnosti država nikoli ne bo tako raztrgana in rakosana, kot je zdaj. Pa naj bi to že bilo, kakor si hoče, to je gotovo, da historični princip veliki množini avstrijskih narodov ne more zadostiti, pa vendar zavisí Avstrije moč, in rekel bi, tudi njen ostanek, le od zadovoljnosti njenih narodov.

Ozir po domačii.

Potovanje k sv. Križu pri belih Vodah.

9. avgusta t. l. sem se napolil s svojo sestričino, ktera mi je na potovanji kot zvesta prijateljica v veselje in krajši čas služila. Ravno sem prišel na Sleme, to je, precej visok vrh, ki mejí Koroško in Štajarsko, ko je začelo zlato-rumeno solnčice lukati iz-za Ježevga vrha, podpornika visoke v nebo strmeče Raduhe, in razpošiljati svoje kristalno-čiste žarke po moji domovini, romantični Solčavi. Vsedši se na zeleno tratico spomnil sem se Davidovih besedi, s katerimi je občudoval stvarjenje Božje, rekoč: „Etenim firmavit orbem terrae, qui non commovebitur.“ Razgled, kateri se ti tukaj ponuja, je nepopisljiv. Na jugu se dviga velikanska Veža, v zahodu gorata Rinka s sivo Ostrico, na severni strani zobata Olševa in v izhodu košata Raduha. Po Ostrici so se sneženi ostanki, kateri bodo letos obležali, v solnčnih žarih enako diamantom v diademem lesketali. Savinja se je šumljaje vila med temnozelenimi pašniki, kot srebern pas. Gorske ptice so posedale po ostro-zobatih robih omenjenih gorá in dvigale se pod višnjevo nadstropje sinjega neba. Hladni vetrovi so pihali in bučeče se zaganjali od skale v skalo. Oddahniški si enmalo sem pri odhodu izgovar-